

divska biblioteka, Sofijska Narodna biblioteka, Crkveni muzej u Sofiji, Drž. historijski muzej u Moskvi, Drž. biblioteka »V. I. Lenjin« u Moskvi, Drž. javna biblioteka »Saltikov-Ščedrin« u Lenjingradu, Biblioteka AN SSSR u Lenjingradu, Biblioteka Rum. AN u Bukureštu, Rukopisna zbirka Rilskoga manastira, Hilendarska rukopisna zbirka. Uz svaki spomenik koji je ušao u ove dvije knjige, kao što je već spomenuto, nalazi se i njegova kataloška oznaka i oznaka zbirke kojoj pripada. Zbog ograničenoga prostora nismo, na žalost, u mogućnosti da, kao što je u početku bilo zamišljeno, već i u ovom prikazu navedemo uz rukopise i njihove generalije. Nadamo se da će i ovako, premda šturo prikazano, djelo Bonju St. Angelova pobuditi kod stručnjaka dužni interes.

Malik Mulić

Sinajskij paterik, Izdanje podgotovili V. S. GOLYŠENKO, V. F. DUBROVINA, Akademija nauk SSSR, Institut ruskoga jazyka pod redakcijem S. I. KOTKOVA, Izdateljstvo »Nauka«, Moskva 1967, str. 400 + 11 reprodukcija.

Kako je poznato, holandski slavist N. van Wijk napisao je u razdoblju od 1931—1937. niz studija u kojima se bavio problematikom paterikâ (otečnikâ). O njegovim studijama donijela je Byzantinslavica V, Prag 1933—1934, str. 460—463, sažeti prikaz iz pera M. Weingarta. Weingart se osvrnuo na nesigurni kriterij (bazirao se na leksikološkoj analizi) na koji se tada N. van Wijk opirao u rješavanju pitanja paterikâ, a koji je tada bio bez sigurna oslonca. Zato je smatrao da je proučavanje paterika gotovo bez nade. Cksl. rukopise paterika treba mučno tražiti u popisima rukopisnih zbirki, a oni nisu gotovo nikako izdani; nisu dijelom izdani ni grčki tekstovi niti priređeni kritički tekstovi. Smatrao je da treba zahvaliti N. van Wijeku što je upozorio na te probleme, što je dao o njima toliko podataka koliko je tada bilo moguće, te je zacrtao daljnji rad na patericima: izdati barem jedan potpuni tekst cksl. paterika, a ako to nije moguće, trebalo bi dati na najpregledniji način, sustavno, izvod svih dosadašnjih znanja i domišljanja o cksl. patericima, njihovim rukopisima i redakcijama.

Novo izdanje punoga teksta Sinajskog paterika (Sin. p.) odgovorilo je dijelom na postavljeni plan rada na patericima uključujući i namjenu izdavača koji su zamislili izdanje potpunog teksta, pogodnog za detaljna lingvistička istraživanja. Ona bi donijela nove potvrde historiji ruskoga jezika, historijskoj leksikologiji i hronologiji pojedinih jezičnih pojava koje su potvrđene u najstarijim spomenicima samo pojedinačnim primjerima.

Poslije 2. svjetskog rata izašao je u raznim slavističkim centrima niz tekstova, većim dijelom liturgijskog karaktera, no izdavanje tekstova koji bi poslužili kao baza suvremenijem pristupu proučavanju literarnih djela aktualan je zadatak slavistike i nadalje. U toliko je i izdanje djela koje sadrži asketsku i poučnu literaturu srednjega vijeka novi dobitak za nauku.

Izdavači su u odjeljku *Vvedenie* (str. 5—9) dali osnovne podatke o tekstu Sin. p. što ga izdaju. To je rukopis Državnog historijskog muzeja (Sin 551) u Moskvi koji se datira u XI—XII vijek. Dosada je bila objavljena četvrtina teksta (F. I. Buslaev, I. I. Sreznevskij, N. K. Gudzij). Materijalom Sin. p. služili su se razni istraživači: paleografi, leksikografi, lingvisti od Sreznevskoga do T. A. Ivanove i V. F. Dubrovine (v. bibliografiju na str. 5—6). Na osnovi nekih rezultata iz područja fonetike i morfologije, osobitosti u interpunkciji i leksiku izdavači su pokazali od kolikog je interesa izdavanje ovoga teksta.

Drugi odjeljak uvodnog dijela izdanja sadrži *Svedenija o grečeskom originale* (str. 10—15). Sinajskij paterik (naziv je kasnije napisan na rukopisu) sadrži u svom osnovnom dijelu djelo bizantskog monaha i hagiografa Ivana Mosha (oko 538—619) *Λειμών* ili *Λειμωνάριον* zvano i *Λειμών πνευματικός* (Pratum spirituale) ili *Νέος παράδεισος* u kojem je ispričana serija epizoda iz života monaha koje je Ivan ili sâm vidio ili ih je čuo pričati od asketa pod Sinajem, u Egiptu i Palestini. U njima ima ekstaza i čuda, podataka o kultu i ceremonijama i o raznim herezama koje su ugrožavale jedinstvo crkve.

Za rekonstrukciju teksta i objašnjenje teških mjesta za razumijevanje poslužili su se izdavači grčkim tekstom J. P. Migne: *Patrologiae cursus completus, Series Graeca*, t. 87, Parisiis 1860, col. 2851—3112 koji smatraju prilično bliskim ruskom tekstu. Služili su se i grčkim tekstovima izdanima kod I. M. Smirnova: Sinajskij paterik v drevneslavjanskom prevođenju, Sergiev Posad 1917. Posljednjih 36 glava čitano je pomoću grčkog teksta iz navedenog djela I. M. Smirnova i E. Preuschena: *Palladius und Rufinus*, Giessen 1897. Donesena je i tablica odgovarajućih grčkih tekstova glavama Sin. p. U nedostatku odgovarajućeg grčkog čitanja izdavači su se u aparatu poslužili i latinskim prijevodom Pratum kao i staroruskim tekstovima Limonisa po rukopisima XIV i konca XV — početka XVI v.

U odjeljku *Paleografičeskoe opisanie* (str. 16—36) navedeni su opći podaci o rukopisu. Rukopis nije potpun. Prekinut je na f. 182^v. Od 23 sveščića od po 8 listova ima izuzetno 1. sveščić 7, a posljednji 5 listova. Sada rukopis ima 184 lista. L. 1, 2, 183, 184 su dodani kasnije. Pisan je jednostupačno i liniran redovno na 20 redova. Ukrašen je skroman i jednostavan, jedina zastavica na početku teksta kasnijeg je porijekla. Svaki članak počinje inicijalom.

U rukopisu postoje različiti naslovi članaka koji često označavaju samo redni broj članka. U umjetničkom pogledu rukopis je izrađen u stilu staroruske umjetnosti XI—XII v. Pisan je sitnim ravnim ustavom. Iznimno l. 21^v (r. 16) — 23 (r. 4) pisan je kosim ustavom (s naklonom u desno) koji se susreće dosta rijetko u rukopisima XI—XII v. Izdavači su utvrdili da je rukopis pisalo 8 ruku, a ima obilje umjetanja: na 24 mjesta. Okarakterizirali su rukopis osnovne ruke koja je napisala gotovo sav tekst, a navedene su samo bitne karakteristike ostalih 7 ruku. Budući da rukopis ne sadrži zapisa o vremenu i mjestu gdje je pisan, izdavači teksta zaključuju na osnovi paleografskih kriterija, bez obzira na dosadašnja datiranja, da je prije iz konca XI v. nego iz prve polovine XII v.

Zapise na marginama su unijele u rukopis razne osobe, ali ne prije XIII v. Po zapisima naveden je i historijat rukopisa.

Na kraju uvoda navedeni su *Principy vosproizvedenija teksta* (str. 37—38). *Tekst* (str. 41—400) štampan je kritički vjerno: stranica na stranicu, red na red, slovo za slovo. Upotrebljena je suvremena ćirilica s dodatkom slova iz crkvene ćirilice, riječi su odvojene, ligature su razvezane, nadredna slova iz unijeta u redak. Pajerok se donosi u obliku zareza. iskonska mekoća *n* i *l* izražena je pomoću ćirilskog *ѣ* koji je priljubljen hasti slova *н* i *л* s desne strane.

Pod crtom su note priređivača koje sadržavaju primjedbe paleografske i tekstološke naravi.

Na kraju je izdanje teksta popraćeno s 11 tabli na kojima se vide ruke koje su pisale rukopis.

Tekst je razgovjetan i tačno čitan i predstavlja sigurnu bazu za naučna istraživanja.

Nevenka Linarić

D. S. LIHAČEV, *Poetika drevnerusskoj literatury*, Akademija nauk SSSR, Institut ruskoj literatury (Puškinskij dom), Leningrad 1967., str. 372.

Poslije drugog svjetskog rata proučavanje književne povijesti i teorije obogaćeno je kapitalnim djelima, nakon kojih je naša spoznaja o literaturi, njenom razvoju i ulozi umnogome potpunija, cjelovitija, bogatija. Dovoljno je spomenuti zajedničko djelo Welleka i Worna *Teorija literature*, Shipleyev *Rječnik*, Auerbachovu *Mimesis*, Kurciusovu *Povijest latinske književnosti u evropskom srednjem vijeku* kao i djela iz kojih su niknule različite stilističke škole književnih interpretacija. Istina, neke su knjige spremene ili izašle pred rat ili u samom ratu, ali se njihova vrijednost i značenje pokazalo u godinama kad je svijet već zaboravio strahote uništavanja.

Novi pogled na literaturu, oslobođen isključivo filološkog i tradicionalnotekstološkog proučavanja gradiva ogleda se i u knjigama D. S. Lihačeva, prvenstveno u njegove dvije knjige: *Čovjek u književnosti stare Rusije* (Čelovek v literature drevnej Rusi, M—L, 1958) i u ovoj izašloj prošle godine: *Poetika staroruske literature*. Knjiga je namijenjena specijalistima, »literaturovjedima«. Zato će početnici u njoj uzalud tražiti objašnjenja općih pojmova poetike.

Za proučavanje staroruske, a jednako tako i stare južnoslavenske književnosti ova je knjiga od posebne važnosti. Poznata je činjenica da su slavenske književnosti u srednjem vijeku živjele i razvijale se pod istim ili sličnim kulturnohistorijskim i političkodruštvenim uvjetima — to se ogleda u njihovoj tematici, jeziku i shvaćanju svijeta, pa prema tome i u poetici. Ova knjiga, bazirana na staroruskim tekstovima, ovo saznanje još više potkrepljuje i daje zajedništvu slavenskih starih književnosti posebno vrijedna i dokumentirana svjedočanstva.